

Nr 34.

Ankom till riksdagens kansli den 9 mars 1928 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående utredning om anställningsförhållandena för med städnings- och rengöringsarbete hos statens verk och myndigheter på ett stadigvarande sätt sysselsätta personer.

(3:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren, nr 188, av herr *C. Lindhagen* och den andra inom andra kammaren, nr 313, av fru *Agda Östlund* m. fl. har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i vad mån hos statens verk och myndigheter personer äro på ett stadigvarande sätt sysselsatta med städnings- och rengöringsarbete samt i vilka fall och under vilka förutsättningar dessa böra tillerkännas fast anställning eller åtminstone vissa skäliga med sådan anställning förbundna förmåner såsom rätt till sjukhjälp, semester och pension.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina förslag, får utskottet hänvisa till motionerna.

Såsom i motionerna erinrats, hava i den föreliggande frågan motioner väckts vid riksdagarna 1913—1917 samt vid 1919 års lagtima riksdag. Emellertid framfördes jämväl vid 1918 års lagtima riksdag motionsvis yrkande i frågan. I anledning av den vid sistnämnda riksdag väckta motionen anförde riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 april 1918, nr 124, att riksdagen funnit, att det visserligen icke borde ifrågakomma att, såsom motionären åtminstone i första hand syntes avse, inrätta en helt ny grupp av befattningshavare för städnings- och rengöringsarbetets utförande, men då den dittills i sådant hänseende mångenstädes tillämpade ordningen i viss mån innebure ett entreprenadsystem, om vars lämplighet riksdagen icke kände sig övertygad, fann riksdagen, jämväl med hänsyn till önskvärdheten av enhetligt förfarande beträffande anställningsvillkor o. d., skäl föreligga, att en till de centrala ämbetsverken begränsad utredning verkställdes i fråga om de dittills på förevarande område befintliga arbetsförhållandenas omfattning och art i avsikt att utröna, huruvida ändring borde vidtagas i sättet för anställandet av de personer, som utförde städning och renhållningsarbete, eller vissa förmåner, utöver de utgående, borde dem beredas. Riks-

Utskottets
yttrande.

dagen anhöll sålunda, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning av frågan i den omfattning och i det syfte, varför riksdagen uttalat sig.

I anledning av den vid 1919 års lagtima riksdag väckta motionen, vilken avsåg en undersökning i frågan icke blott beträffande de centrala ämbetsverken utan även statens övriga verk och myndigheter, anförde statsutskottet i sitt utlåtande nr 67, bland annat, att orsaken till att den av 1918 års lagtima riksdag begärda utredningen begränsats till de centrala ämbetsverken givetvis vore att söka däri, att man vid utredningens igångsättande icke borde stanna i ovisshet om dess omfattning utan kunde snabbare och klarare förskaffa sig bestämd insikt om huruvida särskild ändring i anställningsvillkoren för de å detta arbetsområde anställda skulle visa sig motive-rad. När riksdagen i skrivelsen om denna utredning icke uttalat sig om vilka förändrade anställningsvillkor och förmåner, som kunde anses skäliga och lämpliga, berodde detta helt naturligt därpå, att utredningen just avsåge att ådagalägga vilka förmåner av ena eller andra arten, som vore av förhållandena betingade. Att riksdagen skulle, innan den sålunda begärda utredningen kommit till stånd, ånyo begära en liknande, ehuru än mera utvidgad sådan, syntes utskottet icke lämpligt. Utskottet hemställde för denskull, att motionen ifråga icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. I enlighet härmed beslöt ock riksdagen.

I anledning av förberörda skrivelse den 19 april 1918, nr 124, anmodade Kungl. Maj:t, enligt vad utskottet inhämtat, 1902 års löneregleringskommitté att verkställa den av riksdagen begärda utredningen samt därmed ävensom med det förslag, vartill utredningen kunde föranleda, inkomma till Kungl. Maj:t.

För fullgörande av ifrågavarande utredningsuppdrag avlät kommittén till ämbetsverk i Stockholm skrivelser med begäran om uppgift, huru för det dåvarande vore ordnat med städnings- och rengöringsarbeten inom ämbetsverken och anhöll kommittén tillika om ämbetsverkens yttranden, huruvida enligt deras uppfattning ändring i de bestående förhållandena uti ifrågavarande avseende borde vidtagas.

Av de inkomna svaren, av vilka utskottet tagit del, framgår, enligt vad kommittén framhållit, att förhållandena i avseende å städnings- och rengöringsarbetet inom de olika ämbetsverken företedde mycket stora skiljaktigheter.

Förhållandevis stor likhet förefunnes emellertid inom ämbetsverken med hänsyn till de personer, som utförde städnings- och rengöringsarbetet. Vanligast syntes vara, att hos vederbörande ämbetsverk anställd vaktmästare ombesörjde detta arbete. Ibland anlätades för ändamålet en eller flera andra personer. Dessa, så att säga, huvudstädare eller huvudstäderskor, vilka svarade för arbetet inom ämbetsverket, hade i regel biträden vid arbetets utförande. Därutöver användes i stor utsträckning tillfälliga biträden vid de olika rengöringsarbetena.

En viss grad av likhet företedde även på det hela taget förfarandena vid ifrågavarande personals anställning. Huvudstädarna eller huvudstäderskorna

syntes oftast anställas av respektive verk, mindre ofta av någon vederbörande tjänsteman inom verket.

De skiljaktigheter, som förefunnes de olika verken emellan beträffande nu ifrågakvarande arbete, tog sig givetvis uttryck främst i ersättningen för arbetet. Sättet för ersättningens beräkning syntes vara så olika inom skilda verk, att någon jämförelse svårigen läte sig göra. Inom ett eller annat verk hade viss ersättning bestämts i ett för allt för utförandet av samtliga förekommande städnings- och rengöringsgöromål. I de flesta verk däremot hade viss ersättning beräknats för det dagliga löpande arbetet, och därutöver särskild ersättning för särskilda periodiskt återkommande göromål. För det dagliga arbetet utginge ersättningen med för år eller månad beräknat belopp, men rätt ofta även efter belopp, som beräknats för rum och för månad, för rum och år, för kvadratmeter golvyta och månad o. s. v.

Att med exempel angiva till huru stort belopp den årliga ersättningen till städerska kunde i regel uppgå, syntes med hänsyn till den skiftande arbetstiden m. fl. på arbetet inverkan omständigheter ej vara möjligt. Emellertid kunde sägas, att en städerska med daglig arbetstid, i regel ej överstigande 4 à 5 timmar, kunde erhålla i ersättning för år räknat belopp, varierande allt efter antalet rum mellan 1,000 och 2,000 kronor, i vissa fall även över 2,000 kronor.

Den för städnings- och rengöringsarbetet utgående ersättningen uppbyres som regel av huvudstädarna, vilka i sin ordning avlönade de av dem anställda biträdena.

Några förmåner utöver kontant ersättning syntes ifrågakvarande personal i regel ej åtnjuta. Endast i ett par undantagsfall åtnjöte vederbörande naturaförmåner, nämligen bostad m. m. Inom några verk hade dock förekommit, att viss semester och sjukersättning medgivits vederbörande.

Den allmänna meningen bland ämbetsverken vore, att ändring i de bestående förhållandena uti ifrågakvarande avseende icke vore av omständigheterna påkallad. Ett fåtal verk gjorde dock gällande, att semester och rätt att vid sjukdom få behålla en del av ersättningen ävensom rätt till åldersunderstöd borde tillerkännas personalen, givetvis under förutsättning av tillräckligt långvarig anställning. Vissa verk ifrågasatte ock fastare anställningsförhållanden.

Löneregleringskommittén har för egen del anfört, att med hänsyn till de i de skilda verken rådande högligen skiftande förhållandena beträffande städnings- och rengöringsarbetet samt detta arbetes i regel utpräglade karaktär av bisysselsättning det icke läte sig göra och i alla händelser knappast vore tillrådligt att söka mera genomgående påtvinga hithörande förhållanden enhetlighet och än mindre syntes det kommittén bära ifrågasättas att inordna arbetet såsom ett led i den egentliga statsverksamheten genom att bereda en fastare ställning åt den med arbetet sysselsatta personalen.

Ehuru således enligt kommitténs mening några genomgripande föränd-

Bihang till riksdagens protokoll 1928. 6 saml. 21 häft. (Nr 30—34.) 621 28 2

ringar beträffande ifrågavarande personals ställning icke torde kunna vidtagas, syntes anledning likväl ej saknas att i vissa särskilda avseenden ägna personalens förhållanden uppmärksamhet.

Detta gällde i främsta rummet förekomsten av entreprenadsystemet på förevarande område. Tvivelsutan ägde systemet att uppvisa påtagliga fördelar, men vore det angeläget tillse, att garantier vunnes för att detsamma bleve på ett för därav intresserade parter tillfredsställande sätt tillämpat.

I sådant syfte vore det lämpligt, att en hos vederbörande ämbetsverk anställd tjänsteman hölle sig underrättad om den med ifrågavarande göromål sysselsatta personalen och tillsåge, att envar erhöle vad honom eller henne skäligen borde tillkomma.

Spörsmålen om sjukersättning och om semester syntes otvivelaktigt ock vara värda beaktande. Med hänsyn dels till de skiftande förhållanden, varunder personalen arbetade, dels ock till personalens ofta jämförelsevis korta anställningstid syntes dock någon mera allmän och mera bestämt utformad regel i förevarande avseende näppeligen kunna införas.

I detta sammanhang syntes det kommittén böra erinras, hurusom frågan om arbetarsemester varit föremål för behandling inom kommittén för verkställande av utredning angående lagstiftning för reglering av arbetstidens längd och förläggning m. m. I vad mån en lösning av denna fråga kunde komma att beröra nu ifrågavarande personal, vore kommittén icke i tillfälle att bedöma.

I allt fall syntes det emellertid kommittén kunna med skäl ifrågasättas, att spörsmålet om semester ävensom frågan om sjukledighet ägnades inom ämbetsverket vederbörlig uppmärksamhet.

Vad till sist anginge frågan om pension, ställde sig denna fråga givetvis svårare, då det gällde personal, vars anställningsformer voro så växlande, och vars anställningstid i regel vore jämförelsevis kort. Några generella föreskrifter syntes i detta hänseende näppeligen kunna ifrågakomma. Riksdagen hade i ett flertal fall på framställning av Kungl. Maj:t pläгат bevilja årliga understöd åt ur statens tjänst avgångna personer, vilka icke innehåft med pensionsrätt förenad anställning, däribland i vissa fall även städerskor. I samband härmed har erinrats om det generella bemyndigandet, som av 1920 års riksdag lämnats telegrafstyrelsen i fråga om beviljande av ålderdomsunderstöd åt sådana ur telegrafverkets tjänst avgångna befattningshavare, för vilka understöd dessförinnan pläгат bestämmas av Kungl. Maj:t och riksdagen (riksdagens skrivelse nr 355). Att bland dessa befattningshavare jämväl inbegrepes städerskor, framginge av innehållet i den i ämnet avlåtna propositionen (nr 243 sid. 30).

Då den anordning, som dittills tillämpats i avseende å beredande av ålderdomsunderstöd, icke syntes lämna rum för några mer väsentliga erinringar och anledning icke syntes föreligga att förvänta ett frångående från statsmakternas sida av dittills följd praxis i berörda hänseende, syntes kommittén några särskilda föreskrifter härutinnan näppeligen vara erforderliga.

Därest de antydningar kommittén lämnat skulle vinna beaktande, syntes

lämpligen från Kungl. Maj:ts sida till vederbörande ämbetsverk cirkulärskrivelse med anvisningar i ämnet kunna utfärdas.

Den av motionärerna nu väckta frågan har alltså, i enlighet vad riksdagen därom anhållit, i viss omfattning varit föremål för Kungl. Maj:ts utredning, men har Kungl. Maj:t ansett sig ännu icke böra framlägga något förslag i densamma. Då frågan alltså fortfarande är under Kungl. Maj:ts prövning, får utskottet — under åberopande av vad utskottet i anledning av den vid 1919 års lagtima riksdag i ämnet väckta motionen anfört och under hänvisning till vad riksdagen tidigare uttalat angående lämpligheten av ett entreprenadsystem å förevarande område samt då det i varje fall torde ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder i ämnet, som må finnas erforderliga — hemställa,

att herr Lindhagens och fru Östlunds m. fl. ovanberörda motioner, I: 188 och II: 313, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 mars 1928.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Närvarande: Se under utlåtandet nr 33.